

Bakacsi Ernő

Lupusz

A nagyvizit szokásainak megfelelően az osztályos orvos most is minden ágynál ismertette a főorvossal a beteg kórképét, kezelési módját, a pillanatnyi állapotát. A harmadik ágynál elmondta, hogy a beteget reggel hozták át az intenzívről, és a szakszöveg után még hozzátette, alkoholista. A főorvos leemelte a beteglapot, ismerősnek tűnt a név, Kercsi János. Míg a beteglapot tanulmányozta, azon gondolkodott, hol hallotta már ezt a nevet. Aztán beugrott. Csak most nézett az ágyban fekvőre. Nem ismerte volna fel az utcán, de így most, és az a sebhely az arcán... Csak ő lehet. Ez a hezitálás csupán néhány másodpercig tartott.

– Hogyan érzi magát? – kérdezte.

– Köszönöm, már jobban. Tessék mondani, remélhetek, mikor mehetek... Kercsi hirtelen elhallgatott, látszott rajta, hogy mondandója közben valami történt. Tágra nyílt a szeme, aztán mintha mosolygott is volna, felcsillant.

– Jól látok, hadnagy elvtárs, te vagy az?

A főorvos gyorsan közbe vágott.

– Ne felejtse el, most nem a laktanyában van, hanem kórházban!

– Bocsánat, főorvos úr, de annyira hasonlít valakire. Kőpusztán...

A főorvos már kissé indulatos hangon ismét közbevágott.

– Magának pihennie kell. Ne beszéljen sokat. Meggyógyítjuk. Beállítjuk a gyógyszeradagját, ha rendszeresen szedi azokat, még sokáig élhet. Persze a gyógyszer nem minden, önnek is segítenie kell, hogy ne romoljon tovább az egészsége. Kevesebbet kell dohányoznia, legjobb lenne, ha leszokna róla. Ez vonatkozik az itálra is. – Aztán tovább lépett a másik ágyhoz.

Úgy látszik, közben Kercsi is kapcsolt, hogy ezt a régi emléket nem szabad firtatni. Igaza van a főorvosnak, jobb, ha mindketten hallgatnak róla. Ma már nem dicsőség ez, sőt...

– Bocsásson meg a tévedésemért, rosszak már a szemeim is – mondta még, félénken ejtve ki a szavakat.

Vizit után a főorvos kért egy kávé és szólt a főnővérnek, hogy dolgozik egy szakcikken, lehetőleg ne zavarják. Belekortyolt a kávéba és elmélázott. Kőpuszta... a tábor. Mikor is volt? Már húsz éve. Ritkán gondolok rá, ha összefutok Szegeddel, másról beszélünk. Régen volt, más idők voltak, szégyen ez ma már mindenkinek, ha vétkes az illető, ha nem. Most meg felbukkan ez a Kercsi és ezzel kezdi. A marha, de hát hülye volt ez akkor is. Szerencsére kapcsolt, hogy ez nem lehet téma a kórházban, a beosztottai előtt. Itt nem tudja senki, hogy én valamikor ott szolgáltam. Nem írtam bele az önéletrajzomba. A pártbizottságon az elvtársak tudják,

de az más. Itt nem kell. Ma már a Kőpuszta említéséről mindenkinek a büntető tábor jut eszébe. Hiába magyaráznám, hogy én vétkes vagyok abban, hogy ott szolgáltam. Ki hinné el, már a magyarázkodás is gyanús lenne.

Akkor végeztem el az orvosi egyetemet. Akkor az volt a szokás, hogy a friss diplomásokat kivezényelték a hadsereg egy-egy alakulatához fél évre katonarvosnak. Csak ez után kezdték meg a kórházi gyakorlatot. A katonasághoz legtöbbször hadnagyi rendfokozattal kerültek, hiszen az egyetemi évek alatt nyaranta egy hónapról hónapra bevonultatták a hallgatókat. Különböző fegyvernemeknél kaptak alapki képzést. A negyedik nyár után hadnagyként szereltek le. Nekem, szerencsétlenségemre, Kőpusztán kellett letöltenem a katonarvosi félévemet. Később tudtam meg, hogy ez nem volt véletlen. Oda csak nagyon megbízható elvtársak kerülhettek. Az apám akkor párttitkár volt, tehát én jó kádernek számítottam.

Alaposan meglepődtem, mert az ilyen táborok nem voltak ismertek a köztudatban. Hivatalosan nem beszéltek, nem írtak róla. Velem ugyan a szolgálati helyem elfoglalása előtt a párbizottságon elbeszélgettek, úgy is fogalmazhatom, hogy felkészítettek, erősen kihangsúlyozva, hogy ott a nép ellenségei vannak. Mégis nagyon meglepődtem. Ennél rosszabb helyet nehéz elképzelni egy fiatal kezdő orvos számára, de bárki számára is. Talán a háború, a frontszolgálat lehet komiszabb. Ez büntetés volt az ott szolgálatot teljesítő őrszemélyzetnek is, hiszen ők is be voltak zárva. Ők sem mehettek sehova. Ha nem voltak szolgálatban, csak a szállásuk körül lődöröghettek, az erdőben. A parancsnok engedélyével időnként lement valaki a faluba, ahol beszerezte a piát, de az ellátmánnyal is felhozatták azt. Kevés volt a szórakozási lehetőség, ittak. Néha még a szolgálatban lévők is piások voltak. Annyiban különböztek a raboktól, hogy őket nem piszkálták, többet és jobbat ehettek, és kaptak szabadságot, eltávozást. Nem csoda, hogy durvák lettek, némelyikből kitört az állat, szadista lett. Talán Kercsi volt a legkegyetlenebb.

Tudtam, hogy nem szanatóriumba megyek, mégis nagyon meglepődtem. Előtte nem is volt a táborban orvos. Én voltam az első. Annyira drámai volt már a helyzet, hogy kénytelenek voltak odavezényelni egy orvost. Az orvosi „szoba” is fából összetákolt helyiség volt, mint a barakkok. Talán a fűtés jobb volt benne. A felszerelése: három ágy, két szék egy asztal, egy szekrény, néhány műszer, kötszerek, gyógyszer szinte semmi. Kenőcsök, fertőtlenítő porok, lázcsillapító, foghúzó eszközök, injekciós tűk, szikék. Később sikerült ugyan kiharcolnom néhány gyógyszert, de ez nem volt elegendő. Azt már nem sikerült elérnem, hogy a súlyosabb betegeket kórházba vigyűk.

Borzalmasan néztek ki a betegek. A lesóványodott, agyonhajszolt emberek szervezete legyengült. Valamilyen sérülés szinte mindenkin volt. A sebek gyorsan elfekélyesedtek. Megsérültek a kőbányában, feltörte a kezüket a szerszám, lábukat a

bakancs. És nem volt kegyelem, kihajtották őket dolgozni, csak az került hozzám, aki már szinte összeesett, folyt belőle a genny.

Nagyon megdöbbsentem a látványon. Így nem volna szabad bánni még a nép ellenségeivel sem. Ha bűnös, csukják be, ha akkora a vétke, végezzék ki, de itt halálra kínozzák. Az örök megalázzák őket és minden semmisségért büntetnek. A szadisták még a kutyákat is rájuk eresztik.

Az őrszemélyzet rendelkezésére állt néhány kutya. Ezek az állatok elsősorban a szökés megakadályozására voltak itt, erre képezték ki őket. Szimat alapján utolérték az üldözöttet és földre kényszerítették, amíg a gazda, a kutya parancsnoka oda nem ért és le nem parancsolta. De „bánt” jelszóra a rámutatott illetőre is ráugrottak. Kercsinek kedvenc szórakozása volt, ha valakire megharagudott, vagy csak kipécézte magának, hogy ráparancsolt az illető rabra, fusson. Amikor a szerencsétlen futni kezdett, utána küldte a kutyát. Az eb pillanatok alatt utolérte és lerántotta, aztán a kiképzésének megfelelően az első lábait rátette az illetőre, akinek mozdulatlanul kellett feküdnie, mert ha mozogni próbált, a kutya morgott és harapott. Mit érezhetett az, akinek a hasán a kutya lába és az arcától tíz centire fogát vicsorítva morog az állat. Aki a lerántáskor nem sérült meg, nem kapott harapást, szerencsésnek mondhatta magát.

Vacsoraosztáskor Kercsi az egyik rabot valamiért kiszúrta és nem elégedett meg azzal, hogy ráküldte az egyik kutyát, hanem utána még tovább gyötörte. Addig vezényelt „csuklóztatta”, hogy a vérző ember már fel sem tudott kelni a földről. Ekkor rugdosni kezdte. Véletlenül szemtanúja voltam az esetnek, közbe kellett lépnem.

– Szakaszzvezető elvtárs! Azonnal hagyja abba a rab bántalmazását! Nem látja, hogy már kikészült, nem tudja teljesíteni a parancsait? – ordítottam rá.

Kercsi csodálkozó szemmel nézett rám, aztán a dühtől kivörösödve mondta: – Ne szóljon bele doki, magának ehhez semmi köze! És belerúgott a földön fekvő emberbe.

Már én is dühös lettem és ordítottam.

– Szakaszzvezető elvtárs! A fenyítést azonnal hagyja abba, ez parancs!

– Miii? Maga nem parancsol nekem!

Kínos volt a szituáció, már mindenki minket figyelt. A tekintélyem forgott kockán és az is, hogy ezért én is büntetést kaphatok. Már nem visszakozhattam.

– Én hadnagy vagyok, a felettese! Teljesítse a parancsom, különben jelentést teszek a táborparancsnok elvtársnak, és jelentem a minisztériumba is.

Kercsi elkullogott, a foga között morogta: Ezt még folytatjuk.

Két embernek intettem, hogy hozzák a beteget a gyengélkedőbe. Szerencsére a sérülése nem volt súlyos. Bekötöttem, megettettem és szóltam az ügyeletesnek, hogy a sérült személy a gyengélkedőn marad. Aztán siettem a parancsnokhoz,

mert tudtam, hogy ebből ügy lesz. Hát nem volt kellemes a találkozás, kölcsönös fenyegetések után megegyeztünk. Úgy teszünk, mintha nem történt volna semmi. Engem nem büntetnek meg, nem teszek sehova sem jelentést és Kercsivel kibékülünk. Kezet fogtunk, de mindketten tudtuk, hogy ez csak színlelt béke, elvtársi becsületszó, ahogyan a parancsnok mondta.

Szegedi Lajosra – így hívták a sérültet – tényleg ráfért néhány napos pihenés és a jobb koszt. Teste tele volt kisebb nagyobb sérülésekkel, kiütésekkel. Ahogyan tudtam, lekezeltem, aztán elaludt. Majdnem egy napig aludt. Ahogy javult az állapota, volt időnk beszélgetni. Sok mindenre „fény derült”, ekkor „világosodtam meg.” Megtudtam tőle, hogy itt nincs elítélve senki. Bírósági ítélet nélkül internálták őket, hozták ide a táborba, ahol nem közölnek velük semmit. Fogalmuk sincs, hogy meddig lesznek itt, szabadulnak-e egyáltalán valaha is. A körülményeket láthatom én is – mondta. Ilyen körülmények között csak meghalni lehet.

– Ez lehetetlen. Csak van valami oka, hogy ide kerültek? – kérdeztem hitetlenkedve.

– Ránk fogták, hogy a nép ellensége vagyunk. Tudja, kik vannak itt? Parasztok, akiket kuláknak kiáltottak ki, volt jegyzők, ügyvédek, volt katonatisztek, néhány földbirtokos. Még munkás is, mert ki merete nyitni a száját, hogy nincs elég kenyér, ami van az is ehetetlen, és nem lehet teljesíteni a normát a gyárban.

– És te? – csúsztott ki a számon a tegezés.

Elmondta, hogy ő mérnök, gépészmérnök. 1943-ban végzett, aztán kivitték a frontra. Szerencséje volt, ép bőrrel megúszta a háborút. Egy gépgyárban dolgozott, ahol többek között, alkatrészeket is gyártottak a motorkerékpárokhoz. Egy bejövő szállítmánynál közölte a főmérnökkel, hogy a kapott anyag minősége nem megfelelő, ebből nem készíthető el a megrendelt termék. A főmérnök, aki szakértettségi után nem régen végezte el az egyetemet, nem vette figyelembe a kifogását, elrendelte a gyártást. Ezzel a szériával készült motorok néhány kilométer megtétele után tönkrementek. Persze vizsgálat indult, hamar kiderült az ok. A főmérnök azt mondta, ő nem tudott arról, hogy hibás anyag érkezett, ennek ellenőrzése Szegedi elvtárs feladata. Hiába állította, hogy ő szólt a főmérnöknek, ezt még néhány melós is megerősítette, nem vették figyelembe. Azt mondták: szabotázs! Szabotálja a munkát, selejtet gyártat, a nép ellensége! Hát mi lehetne más, a Horthy-érában végzett! És már itt is találta magát.

Engem egyre jobban érdekelték a dolgok. Sokat beszélgettünk. Sorsokat ismertem meg. Megszerettem Szegedit. Meg akartam menteni. Sokszor kellett volna a segítség, egy asszisztens, vagy ápoló. Mindegy, hogy minek nevezzük. Ezt belátta a parancsnok is. Sikerült elérnem, hogy ez a személy Szegedi legyen, de az állandó gyengélkedőn való tartózkodásába nem egyezett bele. Csak akkor vehettem igénybe, ha szükséges volt. Beteg lefogás, hogy kezelni tudjam a fájdalomtól ordító

pácienst, takarítás. Azt sikerült elérnem, hogy közel legyen, ne kelljen kivonulnia a bányába. A konyhán dolgozott, ha kellett, onnan bármikor elvihettem, és ott azért nem éhezett.

A kutyákkal egy embernek kellett volna foglalkoznia, aki eteti, ellátja őket és gondoskodik a kondíciójukról. Egy eb csak egy őrrel jár párban, annak engedelmeskedik. Ilyen kiképzett ember nem volt az őrök között és nem is vették elég komolyan ezt a szabályt. Amikor a rabok a munkaterületen dolgoztak, az őrök fogtak egy-egy kutyát csak úgy találomra és magukkal vitték. A kutyák ragaszkodtak az egyenruhához, engedelmeskedtek is, de aztán, miután nem volt állandó gazdájuk, lazábbak lettek, önállóbbak. Mindegyik más volt. Nagytermetű német juhász, de mindegyik külön egyéniség. Morc, félelmet keltő állatok. Talán Lupusz volt a kivétel. Nem csóválta ő sem a farkát, ha meglátott egy idegent, de nem vicsorított, nem rángatta a pórázt, nyugodtan viselkedett. A kerítésen belül, a tábor területén, az őrök általában nem jártak kutyával, ez csak Kercsi szokása volt. Nem tudom, hogy miért tette, úgy látszik élvezte, hogy a kutyától tartottak a rabok. Miután a kutya nem távolodott el az őrtől, csak parancsra, nem volt szükséges a táboron belül pórázon tartani. Lupusz élvezte ezt a szabadságot, elszaladgált, itt-ott szaglászott, ha Kercsi hívta, azonnal engedelmeskedett, de nem támadt senkire.

A kutyákat nekem sem volt szabad etetnem, de szereztem egy kis füstölt oldalast, így ott voltak a csontok. Kercsi akkor is Lupusszal parádézott, amikor közel kerültek a gyengélkedőhöz, szóltam Lupusznak, hogy gyere ide és mutattam a csontokat. A kutya nyilván látta is a csontokat, de hogy az illatát érezte, abban biztos vagyok. Kercsire sandított és tett néhány lépést felém. Kercsi máshova figyelhetett, és nem is érdekelt ez az egész, nem szólt a kutyára. Lupusz nem jött oda, néhány lépésre megállt tőlem. Elébe dobtam a csontokat. Legtöbb idomított kutya hozzá sem nyúlt volna. Lupusz óvatosan megszagolta, aztán hihetetlen gyorsan eltüntette. Néhány roppanás a foga alatt és már nem is volt, aztán érdeklődve nézett rám, mintha azt kérdezte volna: mi az, több nincs? Az lett a vége, hogy Lupusz hozzánk szokott. Amikor Kercsitől eltávolodhatott, felkeresett minket, mármint engem és Szegedit. Szegedi ebben az időben volt a gyengélkedő lakója. Mindig adtam neki valamit, ha más nem volt, egy darabka szalonnabőrt. Szegedi pedig becézgette, beszélt hozzá, szép kutya vagy, jó kutya vagy, mondogatta.

Köztünk és Lupusz között ez a szokás állandósult. Ha a kutya a táboron belül volt, mindig felkeresett, és miután Szegedi ekkor már a konyhán is dolgozott, egy-egy csontdarabbal kedveskedni tudott Lupusznak. Szegedi szerette az állatokat és a kutyákhoz értett is, mert addig becézgette, etette finom kutyacsemegével Lupuszt, míg egyszer a kutya Szegedi kezéből vette át a csontot. Bennem egy pillanatra meghűlt a vér a mozdulat láttán. Ez bekapja az egész kézfejét ennek a

hülyének – gondoltam. Mégiscsak erre idomították. De nem, Lupusz illedelmesen kivette a csontot Szegedi kezéből. És legközelebb azt is eltúrte, hogy megsimogassa a fejét. Mi az, hogy eltúrte, szemlátomást örült neki. Szegedi becézgette és vakargatta a füle tövét. Ez a kutya más lehetett, mint a többi, ez szeretetet is várt az embertől, nemcsak parancsot.

Egyértelmű, hogy én megszegtem a kutyákkal kapcsolatos szabályt, de elsősorban Kercsi. Aztán ebből lett a baj, a majdnem tragédia. Kercsi azt gondolhatta, hogy a kutya is olyan, mint az ember. Ha egyszer valamire megtanítják és szolgálatban van, akkor engedelmeskedik az előjárónak, a parancsnoknak. Hát alaposan tévedett, mert az állatot sok mindenre meg lehet tanítani, de igényli és meghálálja a szeretetet is.

Kercsi persze nem nyugodott bele abba, hogy én Szegedit kimentettem a karmai közül. Miután Szegedi a gyengélkedőn és a konyhán dolgozott, ezeken a helyeken Kercsi nem intézkedhetett. Itt védve volt Szegedi. Nyilván leste az alkalmat, amikor bosszút állhat, pedig az a szerencsétlen ártatlan volt. Rám haragudhatott volna, de velem nem tudott mit kezdeni, nekem nem parancsolt. Egyszer aztán úgy gondolta, hogy most eljött az alkalom. Kercsi éppen a táboron belül tartózkodott, amikor Szegedinek a zöldség hulladékot ki kellett vinnie. Az őr valamilyen ürüggyel beleköött. Azt nem merte mondani, hogy fusson, és akkor ráuszítja a kutyát. Gondolta, megtépeti egy kicsit, azt lehet akárhogy magyarázni, ha ebből probléma lenne. A „bánt” szóra a kutyák az illetőt lerántották és újabb parancsig mozdulatlanságra kényszerítették. Kercsi úgy gondolta, ez jó lesz. Kitűnően szórakozhat, megmutatja Szegedinek, hogy ki itt az úr. Rámutatott Szegedire és mondta Lupusznak: bánt! A kutya nem reagált, hol az egyikre nézett, hol a másikra. Kercsi most már határozottabban megismételte a parancsot: bánt! Bánt és Szegedire mutatott. Lupusz most sem reagált. Kercsi már dühös volt a kutyára, ordítva mondta: bánt. Bánt, az anyád szentségét, nem érted!? és Lupuszba rúgott. A kutya ebben a pillanatban Kercsinek rontott. Az őrt rántotta le és a mellkasára rakta mancsait. Kercsi persze ordított és parancsokat osztogatott a kutyának, amire az egyre fenyegetőbben morgott. Meglepődött Szegedi is, aztán ocsúdva megpróbálta leparancsolni az őrről Lupuszt, de nem járt eredménnyel. Kercsi úgy döntött, hogy lelövi a kutyát, ezért óvatosan a pisztolya felé mozdította a karját. A kutya ezt a mozdulatot észelve durván elkapta Kercsi karját és jobb lábával az arcába kapott. Kőrmével hosszú, mély sebet okozott. Kercsi arcát elöntötte a vér. A bajt leghamarabb a toronyban lévő őr észlelte, le akarta lőni a kutyát, de nem merte, mert attól tartott, hogy Kercsit is eltalálja. Az őr riasztására az előrohanó őrközletről pisztollyal lelőtték Lupuszt.

Kercsinek szerencséje volt, mert karját ugyan csúnya harapások érték, de az ütőer nem sérült meg. Ahogy tudtam, bekötöztem és a mentő a megyei kórházba szállította.

Kercsit a kórházi kezelés után máshova vezényelték, Szegedit haditörvényszék elé állították, de felmentették. A tárgyalás után Kistarcsára került. Neki is szerencséje volt, mert ha visszahozzák Kőpusztára, Kercsi haverjai biztosan megölik. A kutyákat további képzésre elvitték, és tudtommal aztán a határőrséghez kerültek. Én két hónap múlva leszereltem, és mivel más szelek kezdtek fújdogni a politikában, fél év múlva a tábort is felszámolták.

Kivételesen ismerem Szegedi további sorsát is. Dr. Nagyteleki kolléga felesége Szegedi feleségével egy iskolában tanít. Innen származik az információm. Szegedi most egy nagy gépgyár technológiai osztályán csoportvezető. Állítólag ő az ész, de magasabb beosztásba nem kerülhet, mert '56-ban tevékenykedett. Nem tudom, hogy mit csinált, de két évet ült. Az is nagy dolog a mai világban, hogy csoportvezető lehet. Tavaly személyesen is találkoztunk. Mi éppen lent voltunk a balatoni nyaralónkban, ők pedig a vállalati üdülőben. A tihanyi révnél összefutottunk. Míg átértünk a déli partra, megtudtam tőle, hogy járt Kőpusztán.

– Tudod – mondta – megmutattam a feleségemnek és a gyerekeimnek, hogy hol raboskodtam. Tudniuk kell, remélem, egyszer majd mindenki tudni fogja. Talán még múzeum is hirdeti majd azokat a szörnyű bűnöket. Látod, ezeket neked el merem mondani, pedig nem szabad róla beszélni. De hiába, nem tudom befogni a pofám. Nincs már ott semmi, eltakarítottak mindent. Csak a volt parancsnoki épület áll, az kőből van, nem fából. De azért észlelni lehet a nyomokat, ha az ember keresi, aki pedig ott volt akkor, az pontosan tudja. Megmutogattam mindent a családomnak és fejet hajtottam Lupusznak is, mintha ember előtt tisztelegnék. Talán emlékszel rá, velem ásatták el Lupusz tetemét. Egy nyírfa tövébe temettem, mert hiába volt kutya, nekem az temetés volt. Megjelöltem a fát. Hatalmasra nőtt azóta, még nem vágták ki. Álltam a fa alatt, megrohantak az emlékek. Nem szégyellem, nedves lett a szemem.